

dat, terwijl er nog geen lichtstraal uit het Oosten tot ons doordrong, of wij werden erdoor in onze Schriftbeschoouwing bevestigd. Wij volgen het onderzoek in het Oosten met levendig interesse, op een enkel onderdeel van de Schrift geeft het ons verheldering, maar geeft men er zich rekenschap van of onze belijdenis ook maar op eenig kardinaal of semi-kardinaal punt, ja op eenig punt aan de periferie, deswege moest worden herzien, dan moet hierop ontkennend worden geantwoord.

Nog eens bij al deze beweringen denken wij de bewoorders weg.

Het gaat ons om de zaak, niet om eenig persoon. Maar dan zien wij ook met smart, hoe de symptomen van de rationalistische ziekte al duidelijker worden.

En wat ook stof tot klagen geeft is, dat de Gereformeerde gezindheid in ons land, welke zich buiten onze kerken bevindt, ons in zoo menig opzicht alleen liet staan.

Ook voor haar beten wij de spits af.

Enkele sympathie-betigingen werden van die zijde tot ons gericht.

Wij weten, dat er duizenden onder hen zijn, die zich over het verloop te Assen hartelijk verblijden.

Waarom hielden die zich stil?

Wij wenschen geen dank.

Wie brengen men Gode.

Maar wij hebben behoefte gesterkt te worden door de liefde in eenheid des waren geloofs.

Wel echter stonden wij van dien kant aan heftige aanvallen bloot.

Prof. Hattjema, wellicht met wanhoop om het onkruid in eigen tuin uit te roeien, ziet men gedurig weer over onze kerkmuren heen stappen, niet om zijn breiden zin te vertolken, niet om de traditie-oncele hand ons te reiken, maar om met schoffel en hark onze bloembetten om te woelen.

En in de Christelijk Gereformeerde Kerk, die in onzen strijd zeker zoo goed als geheel aan onze zijde staat, vindt een der docenten van Apeldoorn het noodig te waarschuwen tegen den geest van Assen. Op welke gronden? Op gronden — wij bedoelen er niets scherp mee tegen den persoon — die ons vooralsnog toeschijnen even stevig te zijn als een vloer van bordpapier.

Waarom ontfingen wij niet meer steun?

Ruben, waarom liet gij uw broeders alleen strijden?

Wij vragen dit niet, omdat wij ons in onzen God niet sterk genoeg weten.

Maar omdat wij het zoo verheffend zouden hebben gevonden, wanneer in een zaak, die allen raakt, bij alle kerkelijke gedeeltes het eenheidsgevoel sterk had gesproken.

Dan — het jaar van Assen zal onze kerken ook het volgende jaar, ja wellicht nog de volgende jaren beheerschen.

De strijd is nog niet uit, al liggen de hevigste momenten achter ons.

Nog hebben wij onze „bezwaarden“.

Tusschen hen moet wel worden geschild.

Er zijn er, die nog niet hebben gekozen.

Geen middel worde onbeproefd gelaten om hen te overtuigen en te behouden.

Er zijn er ook, gelijk bleek, die tegen onze kerken gekozen hebben en toch in onze kerken willen blijven.

Zij nemen de positie in van vijanden binnen de vesting, van aanvallers in den rug.

Blijve het beroep op hun eerblijdsgevoel niet zonder resultaat.

In het jaar van Assen hebben wij geleefd.

Breng dit lijdens ons in inniger gemeenschap met Christus.

Maar versieren wij er onze borst niet om met medailles van moed, beleid en trouw.

Hoe anders staan wij achter dit jaar dan daarvoor!

Toen niet geheel zonder zorg in het hart.

Zou men algemeen den vijand van het rationalisme herkennen en de zwarte gedaante, welke achter hem aansloopt: de leervrijheid?

Thans mag tot roem van Gods genade gekonstateerd: onze lampen waren door de olie des Geestes brandende.

Op die geheimzinnige silhouetten viel het licht. Het gevaar is afgewend.

Dankt, dankt nu allen God!

Veel ruimer kunnen onze kerken 1927 ingaan. Dat Christus hier als de welkolom voorttrekke.

Lezer, lezeres, het heil onzes Gods zij u toegebeden.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Sentiment of geloofsdaad?

(Jaarwisseling.)

En nu, wat verwacht ik, o Heere? Mijn hope, die is op U. Psalm 39:8.

Op Oudejaarsavond en Nieuwjaarsmorgen wordt ons bewuste leven veel meer door het sentiment dan door het intellect beheerscht.

Daarom kan ook na de twaalf beslissende klok-slagen de stemming zoo gemakkelijk in haar tegen-deel omslaan.

Want niets is meer voor verandering vatbaar dan stemming.

Ga maar na.

Op den laatsten dag van het stervend jaar is er bij ons weemoed over wat voorbijging, droefheid over het vergankelijke en ijdele van ons leven.

Wij hebben het weer gevoeld: niet dit was het ergste dat vreugd en smart, blijdschap en tranen, voorspoed en tegenheden voorbijgingen, zonder ooit weer te keeren, maar voeleer dat we van onszelf moesten zeggen: wij vliegen daarheen. Onze dagen zijn een handbreed: immers is een ieder mensch, hoe vast hij staat, enkel ijdelheid.

Maar op den Nieuwjaarsmorgen, dan schijnt opeens alles veranderd.

We keeren terug van de begrafenis van het doode jaar.

De ernstige trek ontplooit zich op ons gelaat. We moeten immers verder.

Het leven ligt voor ons.

Daar is een tank die ons wacht.

Daar is arbeid, die roept.

Ligt er niet iets schoons in, een gloednieuw jaar te ontvangen uit de hand onzes Gods?

Daarom beginnen we dat nieuwe jaar met nieuwe vreugd.

Vol moeds gaan we wandelen op ruimer baan.

We zullen ons in Gods mogendheid opmaken om tegen de oude zonden met meer kracht dan vroeger te kampen, om met meer bezieling den Heere te dienen, om inniger te gelooven, vuriger te hopen, oprechter lief te hebben, kloeker te strijden.

Met nieuwe vreugd nemen we den reisstad op; er trekt een glans over ons gelaat. Nu eindelijk zal het van ons gelden: zij gaan van kracht tot kracht steeds voort!

Maar wat is er dan veranderd in ons leven, door die twaalf slagen van de klok?

Alleen onze stemming is veranderd.

Niet de werkelijkheid.

De nieuwjaarsdag is eigenlijk veel ernstiger dan de oudejaarsavond.

Want er is nu nog onzekerheid bijgekomen. Nog zijn onze dagen een handbreed gesteld.

Nog vliegen uren dagen maanden als een schaduw heen.

Nog leven we in louter onbestendigheid.

Nog is ieder mensch, hoe sterk hij sta, enkel ijdelheid.

Neen, we weten niets meer, en we hebben niets meer dan den vorigen avond.

Eer minder.

Toen zagen we bij dalend zonnelicht over een reisweg van een jaar terug.

Nu wandelen we in de mist, en zien geen handbreed vooruit.

Is het dus alles pure inbeelding, louter onwezenlijkheid, die stemming der zoetweemoedige uren, bij de wisseling van het jaar?

Volstrekt niet.

God beheerscht ons zieleleven ook door sentimenten. Juist van die sentimenten kan zoo'n sterk emotioneele kracht uitgaan, als de H. Geest Gods ze verdiept, en er geestelijk verlangen uit doet klijmen.

Maar dan moet het van sentiment tot geloofsdaad komen.

O, laat ons bij een blik op de klimmende onzekerheid doen wat David deed, toen hij nagedacht had over het ijdele van het leven.

Hij ging er niet over tobben.

Hij ging er niet over marmureeren in stilte.

Hij ging er niet over klagen tegen de menschen.

Hij ging er over spreken tot zijn God.

Hij stelde zijn sentiment onder de macht van het Woord, van het Verbond, van de belofte Gods. Omdat het niet als een zeepbel verwaaien zou.

Dat is een daad van geloof.

Dat is een daad van gebed.

Om het nieuwe jaar in Gods kracht, blijmoedig, en toch met heiligen ernst te beginnen, moeten we eerst den berg des gebeds beklimmen.

Dan zal het af dalen naar de andere zijde ons gemakkelijk vallen, en we zullen moedig wandelen op den weg des Heeren.

En nu, wat verwacht ik o Heere? mijn hope, die is op U.

Voor David had God laten dagen het licht van een nieuwen morgen.

Zijn klagende, vragende ziel was door diepe benauwing gegaan, zóó zelfs dat hij had: Heere, neem mijn ziel van mij.

Maar nu heeft God nieuwe veerkracht in zijn ziel gegeven.

Hij heeft zijn sentiment uit mineur in majeur overgeleid.

Uiterlijk is er nog niets in zijn bestaan veranderd. Dezelfde bittere vijanden dreigen nog. Nog is het leven kort, onbestendig de voorspoed, maar zeker de naderende dood. En dreigend de komende strijd.

Maar in zijn ziel is alles anders gekleurd.

Hij geeft zich over in de hand van zijn God. Hij mort niet langer. Hij zwijgt. Hij buigt. Hij aanvaardt. Hij voelt de nabijheid van zijn sterken God. Zou hij dan niet veilig zijn?

Daar ligt de bezieling van het nieuw beginnen in. De overstap uit het verleden in het heden, en naar de toekomst.

Nu dan!

Dat is het strekken van de stramme knieën, het opheffen van de trage handen.

Van het vage sentiment komt het nu tot de bewuste daad van het geloof. En nu, wat verwacht ik? o Heere, mijn hope, die is op U!

Uit de wisselende stemming heft hij zijn ziel op tot zijn onveranderlijken God, om in Hem rust en vrede, vertrouwen en vreugd voor de toekomst te vinden.

Hij hooft op zijn Ontfermer.

Laat ook ons die belijdenis der hope vasthouden, opdat we boven de stemmingen van het oogenblik ons in geloof mogen verheffen, en rust vinden in den Eeuwige.

Die hoop beschaamt niet, mits zij vrucht zij van oprecht geloof en van vertrouwensvolle overgave aan den Heere.

Die hoop hangt niet in de lucht.

Zij is verankerd in het Woord.

Zal de Heere, die het meerdere gaf, (Christus) ons het mindere onthouden?

Zal Hij niet met hem alle dingen schenken?

Hij, die van plan is al Zijn kinderen veilig te brengen in het Vaderhuis, zal Hij hun onderweg zijn hulp en veilig geleide onthouden?

Geef u aan Hem over, opdat uw Ziel in Hem ruste.

Betrouw op Zijne beloften.

Dan hebt ge alles. Want ge hebt Hem.

Zelfs in den nacht moogt ge Zijn lof zingen. Wat u ook overkomt, vrees niet.

Neem den staf ter hand.

Heb het hoofd moedig op.

De Heere zal uw Herder zijn.

Werp al uw bekommernis op Hem.

Hij zorgt voor u.

Klaag Hem uw nood.

Zing Hem uw vreugd.

Wees in geen ding bezorgd, maar laat uwe begeerten in alles, door bidden en smeeken, met dankzegging bekend worden bij God.

Verwacht het niet van het leven, noch van de omstandigheden. Van voorspoed noch van welvaart. Maar ook niet van kruis of leed.

Verwacht het alleen van uw God.

En zeg het tot Hem, in kinderlijk overgave: En nu, wat verwacht ik, o Heere, mijn hope, die is op U.

„Gij immers wilt of zult nooit onze hoop beschemen. Den Heer zij eeuwig lof, en elk zegg' Amen, Amen.“

F. C. M.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Correspondentie.

Ons lichaam en het beeld Gods.

Correspondentie. G. D. te L. Omdat God een Geest is, kan ons lichaam uit den aard der zaak niet behooren tot het beeld Gods waarnaar we geschapen zijn.

Wél kan gezegd, dat ook in ons lichaam, om zijn innig verband met onze ziel, die naar het beeld Gods geschapen is, Gods beeld in ons tot openbaring komt.

Meer hierover kunt u vinden in „E. Voto“ van Dr. A. Kuiper Sr., dat allicht onder uw bereik is. V.

F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het parlementaire stelsel.

(Slot.)

Dat het parlementaire stelsel noch in ons land, noch in een der andere Europeesche landen, in bijzonderen bloei verkeert, daar zijn vrijwel allen het over eens.

Verschild van meening ontstaat echter zoodra men de oorzaken zoekt. Dan wijst de een op het dalend peil der kamers en een ander op de groote domme massa der met leuzen en redevoeringen bewerkte kiezers, een derde spreekt van het kiesstelsel en den slechten invloed van politiek en partijbesturen terwijl een vierde van meening is dat kamerleden die van hun schadeloosstelling afhankelijk zijn nimmer het belang van het land maar altoos het belang van hun kiezers en daarmee het eigen belang voor oogen zullen hebben.

Deze opsomming is voor uitbreiding vatbaar.

We staan hier voor een complex van verschijnselen, die alle min of meer denzelfden oorsprong hebben, althans zeer nauw samenhangen.

In den regel wordt bij het behandelen van deze kwestie al bij voorbaat aangenomen dat de fout moet liggen in de toepassing of functioneering van het stelsel, nimmer vraagt men of de verwachting ook onredelijk hoog gesteld was en het parlementaire stelsel welbezien moeilijk iets anders brengen kon dan strubbelingen en strijd.

Toch is dit laatste het geval.

Er is dan ook geen reden van verwondering over den stroeven gang van onze Staatsmachine maar veel meer grond voor verbazing over het feit dat wij onder de bestaande omstandigheden nog op zulk een doeltreffende wijze geregeerd worden.

Wat
De g
veroorz
langen
sproker
Door d
van ve
de toem
meer is
Waar
thans r
en nie
gemaak
Dit
schied
was la
die teg
ben opg
woordig
te bevo
Zoo h
schappij
tegenwo
groepen
wet te
Nu he
gekregel
groep d
te breng
zijn bel
kan, als
trachten
of wat
dreigen
gevolg v
mensche
wachten
lijke en
kiesgere
Is het
geen ste
Het j
nog een
De op
Hier
van het
„gezeg
Toch
parking
nu eenm
Hier z
De eer
Wat k
De om
geering
spraken
Zulk e
wie gem
In dit
veel reg
onoverko
andering
Een t
Kamer a
fiest en e
nieuwe b
wij dit st
ook zij, v
er niet
In beeld
worden c
hun dage
kens gesl
gaan van
Hoe he
neutralise
houden e
velen die
die wel
van Coll
regeerden
ministerie
Tenzij
Marx het
maar dan
van den a
Deze w
ons rege
beschuldig
ken.
Zou het
en als pe
beginsel?
Tenslot
gevolg dat
onaren de
ginselen e
steeds de
De ern
maken he
grenzen v
wordt voo
ginselen, o
die straks
dien omva
en er in
van belang
leeren in
Amhem

LITERATUUR EN KUNST.

S. Anema, Wat Verzen en Proza

Seerp Anema, de bekende auteur van den christelijken roman „In 's Levens Opzang" en de dichter van den verzenbundel „Van Hollands duinen", behoort tot de eerste vertegenwoordigers van de christelijke kunst in haar vernieuwde openbaring, de christelijke kunst van deze eeuw.

Hij was het, die in den nieuwen versvorm der Tachtigers met zijn schoonheid van rythme en klank de eerste christelijke verzen dichtte; hij was het ook, die als een der eersten den nieuwen christelijken roman op het hoogere peil van christelijke kunst bracht.

Een der leiders alzoo van de christelijke kunstbeweging, heeft hij in persartikelen, lezingen e.d. de groeiende belangstelling voor literaire schoonheid in goede banen trachten te voeren, steeds den eisch van het christelijk- en speciaal het calvinistisch levensbeginsel stellend tegenover den geest der moderne literatuur.

In de laatste jaren echter hield hij zich ietwat op den achtergrond, althans wat betreft de uitgave in boekvorm van eigen werk. Maar sinds kort heeft hij de oude, strijdbare pen weer opgevat en naast een kritisch-essayistisch werk „Moderne Kunst en Ontaarding", dat een dezer dagen verscheen, een bundel gedichten en artikelen uitgegeven onder den titel „Wat Verzen en Proza". Op dezen bundel dan (het eerste boek zag ik nog alleen aankondigd) wil ik thans de aandacht vestigen.

Allereerst bevat het goed verzorgde boekje een twintigtal verzen, onder welke meer dan een de goede herinnering aan „Van Hollands duinen" verlevendigt. „Levensoffer" b.v. en „Geloof" of „Duinwandeling" zijn van dezelfde kracht als de verzen van dien bundel en bewijzen opnieuw, dat Seerp Anema een dichter is van een rijk en zuiver talent. Naast deze en andere, soortgelijke verzen, staan gelegenheidsdichten als „Bij het graf van Kuiper", „Grabschrift op Talma", een Bilderdijsaans gedicht als „Aanbidding", het mooie „Semper Idem", aan Bilderdijs opgedragen, enz., alle verzen waarin men aamstonds den christendichter herkent.

Dan volgen de prozastukken, de „Medaillons". Het zijn acht opstellen over literair-historische onderwerpen, meest over een der bekende dichters of prozaschrijvers en hun werk. Literair is het een stuk interessanter dan het andere, maar alle zijn ze de lezing waard, niet het minst door den pittigen stijl en de eigen wijze van zeggen.

Eerste van deze stukken „In Morgennevels" handelt over de vroegste eeuwen onzer literatuur en doet een kunst zien, „waarmee de leer der Christelijke kerk wel gemengd is, maar... er nog niet in opgelost". Het is een mengeling van „barbaarsheid, heidenmoed en kinderlijke naïveté", waarin wel Christendom en volksleven zich samenstrengelen ten koste van het naïeve heidendom, maar van de doorwerking van het Evangelie toch nog weinig wordt bespeurd. Dat komt eerst als Jacob van Maerlant optreedt, de vrome clerc en „Vader der dietsche dichters algeheel", zooals hij genoemd wordt. Over hem spreekt dan ook de Auteur in een tweede opstel „Jacob van Maerlant", dat hij het eerste onmiddellijk aansluit. Hij vertelt van het leven en het werk van Maerlant, toont de groote betekenis daarvan aan als spiegel van het 13e eeuwse denken en geeft eenige slotbeschouwing over den dichter, wien de strijd voor 't geloofsleven zijner dagen is ontgaan, maar die toch is het „bijna volkomen ideaal van een dichter in de verhoudingen zijner kunst tot wetenschap en religie".

Dan volgt, na een kort stukje in Potgeriaanschen trant over Vondel, een zeer interessant artikel over „Huygens met Batava Tempe", waarin de ontwikkeling van Huygens' leven en talent wordt gevolgd tot aan zijn meesterstuk, Batava Tempe, en door ontleding van dat gedicht de kracht en de zwakte van zijn kunstenaarschap wordt aangetoond. Tal van aardige opmerkingen naar aanleiding van Huygens' woorden, met rake toepassing van diens kritische zinnen aan het adres zijner tijdgenooten op de menschen van onzen tijd, is dit stuk m.i. een der beste van den bundel, ook in de waarde-bepaling van Huygens' dichterschap uit het oogpunt van 't christelijk belijden, dat Huygens was toegedaan.

Naast dit opstel staat een artikel over Hooft, een togenhanger, inzooverre de nadruk er op gelegd wordt, hoe Hooft en de zijnen nagejaagd hebben de idealen der Grieksch-Romeinsche heidenwereld en „kunst zonder God" hebben gegeven. Anema teekent hier Hooft als middelpunt van den Muiderkring en hij doet dat in, laat ik mogen zeggen, dramatischen vorm, door de menschen sprekend in te voeren en iets als een handeling in het stuk te brengen. Daardoor wordt het trefsel buitengewoon levendig, komt vooral ook het precieus, dat den Muiderkring kenmerkte, uit en klemt veel meer de slotbeschouwing, waarin Anema de bezwaren tegen deze humanistische kunst ontvouwt.

Een volgend artikel, „Bilderdijs en de watersnood van 1825", dateerend van 1916, is blijkbaar geschreven onder invloed van den watersnood, die in 1916 ons land teisterde. Maar Anema slaagt er uitmendend in, aan de hand van enkele brieven en geschriften van Bilderdijs over het feit van den dag, dezen te typeeren in zijn persoonlijkheid en op zijn christelijke levensbeschouwing gebaseerde meeningen.

Bij het vereenigen van Mevrouw Bosboom-Toussaints geboortedatum heeft Anema zich aangesproken gevoeld aan haar belangrijken arbeid een artikel te wijden en dat artikel is de volgende bijdrage van dezen bundel. Hij beschouwt daarin Bosboom's drie voornaamste romans, „Het huis Lauernesse", „Gideon Florensz" en „De Heilsche wonderdokter" als de personificeringen van haar denken, van haar opvattingen ook van het christelijk leven en belijden. Vooral dit stuk is van betekenis voor de jonge menschen van dezen tijd, die wel Mevr. Bosboom's werk weer lezen willen, maar zoo moeilijk nog de kracht ervan verstaan en den rijkdom, dien ze als proeve van christelijke romankunst bevatten, zien. De aardige manier, waarop Anema de „bezwaren" behandelt, die steeds bij de lectuur van Bosboom's romans worden ingebracht, maakt dit opstel voor de lezers nog meer aantrekkelijk; ze zien er hun eigen vragen in beantwoord.

Het volgende stuk is een „Letterkundige overdenking bij Dr Kuypers 80en verjaardag". Dit deze bijdrage vooral leeren we Anema's gezindheid kennen in 't terugroepen tot Kuypers eisch, dat het tafellaken met de tachtigers door onze jongeren worde doorgesneden. „Hoevele jongeren" aldus de Auteur, „bekoerd door het zonnegefonkel en maangeglanz der (moderne) kunst, hebben hun God verloochend en zijn toegetreden tot den onthutigen cultus van de als God aangebeden natuur! En mogen dat er, Gode zij dank, betrekkelijk nog weinigen zijn, hoevelen trachten in eigen hart naar een verzoening tusschen den dienst van God en dien der schoonheid... Onwedersprekelijk is... dat de kunst in onzen tijd zich bewust als religie surrogaat aanbiedt, een religie met geen anderen cultus, dan een in schoone vormen, indien nog maar gehulde emancipatie van de verdorven menscheijke begeerten. En gevaarlijk spel spelen zij, die de producten dezer kunst gaan uitsallen en ontleden, er bij waarschuwend, 'tis waar, maar met iets van een Bileams-verzuchting tusschen de regels „Och, kon ik er mij maar geheel aan overgeven". Of lijkt die beschuldiging op een charge, dan toch zoo, dat menig kunstzinnig lezer die slaakt — in elk geval vergetend, dat er in zulk afwijzen een verleidelijk aanwijzen schuilt".

Tegen dit alles heeft Kuiper gewaarschuwd in scherpe onderscheiding van wat God onteert en verwerpt en wat hem aanbidt en verheerlijkt, maar meer en meer is die waarschuwing vergeeten geraakt en daarom herhaalt Anema haar met alle klem: „Reeds veel te lang hunkert onze jongelingschap naar de giftige kunstvruchten van een leven, dat hoe langer hoe krasser partij kiest tegen God en zijn geboden. Reeds veel te lang zijn ze daarin aangemoedigd door Christen voorgangers, zelf in meerdere of mindere mate geïnfecteerd met het gif der schoonheidsreligie en menig slachtoffer worstelt met den greep der doodelijke ziekte, omdat hij 'tadvies opvolgde: „neem kennis van de moderne kunstproducten, bestudeer ze en tracht van uit eigen overtuiging ze te critiseren en te schiften. Ze zijn verrukkend schoon, maar wees voorzichtig". Studie noch voorzichtigheid kan hier echter baten. De bekoring, die er uitgaat van de moderne kunstreligie is daarvoor veel te sterk. Een middel is er slechts: haar uit de sfeer der heilichheid, waarin ze toch ook niet thuis behoort, te heffen in die, waar de liefde tot Christus toorn en verontwaardiging over haar opwekt". Kuypers' tachtigste verjaardag „is een klokslag der historie, die zegt, dat 't hoog tijd wordt, dat alle arbeid in kunstschepping of kunstcritiek onder ons breke met den geest der moderne kunstvergeiding".

Het is zeker merkwaardig deze klarenstooten van den geharnasten strijder te hooren en het is nuttig, noodig ook, er naar te luisteren; want hij ziet de gevaren en ziet ook, waar ze 't meest dreigen. Intusschen, sinds Kuypers 80en verjaardag zijn de verhoudingen toch wel wat anders geworden, is in elk geval in onzen christelijken kring sterk opgewaakt het besef, dat Anema hier wekken wil. De erkenning daarvan, zij het met een enkel woord, bij den overdrak van dit artikel zou m.i. wel billijk zijn geweest.

Nog volgen de „Openingsrede der letterkundige tentoonstelling te Amsterdam", waarin de voorbereidingen worden geschetst, die voor deze tentoonstelling noodig zijn geweest, en een belletristische bijdrage „Door den Kerstnacht".

Het was mijn bedoeling, den lezer een indruk te geven van wat dit boekje bevat. Voor degenen, die belang stellen in de literatuur, in 't algemeen voor elken meeleven christen is het stallig de moeite waard er kennis van te nemen. Dergelijke principieele beschouwingen over de letterkunde zijn voor onzen tijd en vooral voor ons jonger geslacht van zeer groote waardij.

Wat toch is het geval?

De geweldige uitbreiding van de staatstaak heeft veroorzaakt een steeds verder ingrijpen in de belangen en rechten der burgers. In 't algemeen gesproken was deze uitbreiding moeilijk te ontgaan. Door de toepassing der techniek, het toenemen van vervoer en verkeer, den groei der bedrijven, de toename der bevolking en vele andere oorzaken meer is het leven veel gecompliceerder geworden.

Waar vroeger de Staat geen taak had hebben thans nieuwe verhoudingen om regeling geroepen en nieuwe toestanden hebben ingrijpen noodig gemaakt.

Dit ingrijpen geschiedde of moest althans geschieden in het belang van het recht, maar praktisch was het een ingrijpen in de belangen van burgers die tegelijk kiezers waren en zich onmiddellijk hebben opge maakt om door middel van hun vertegenwoordigers in de Staten-Generaal hunne belangen te bevorderen.

Zoo heeft de belangenstrijd van de moderne maatschappij zich voor een deel verplaatst naar de Vertegenwoordiging en trachten daár de verschillende groepen voordeelen te behalen en deze in de wet te doen formuleeren.

Nu hebben wij de evenredige vertegenwoordiging gekregen en daarmee een kiesstelsel dat aan iedere groep de gelegenheid heeft een man in de Kamer te brengen. Ieder ontevredene, die meent dat met zijn belang niet in voldoende mate gerekend wordt, kan, als hij tijd en lust heeft, een partij stichten en trachten het tot $\frac{1}{4}$ van de kiesdeeler te brengen of wat nog fataler is, hij kan in zijn partij er mee dreigen en op deze wijze een zetel forceeren. Als gevolg van dezen toestand vindt men in de Kamer menschen die men overal behalve daár zou verwachten en moeten de grootere partijen het mogelijke en het onmogelijke doen om de kudde der kiesgerechtigden bijeen te houden.

Is het een wonder dat onder deze omstandigheden geen sterke parlementaire regeering te vormen is?

Het is veelmeer wonderlijk dat we überhaupt nog een regeering hebben!

De oplossing van deze rebus?

Hier en daar fluijstert men van een beperking van het kiezerscorps en noemt de dagen vóór 1896 „gezegende tijden".

Toch zal moeilijk een deskundig man deze beperking een kans geven. In de staatkunde is het nu eenmaal niet mogelijk om terug te treden.

Hier zou de terugtrek een revolutie ontketen. De eenige mogelijkheid is verder te gaan.

Wat kan er gebeuren?

De onmacht der partijen kan leiden tot een regeering die moties deponceert en ondanks de uitspraken der Kamers rustig verder regeert.

Zulk een regeering is moeilijk te verjagen door wie geen kans ziet een nieuwe te vormen.

In dit geval hebben we niet veel initiatief, niet veel regeerkraft te verwachten, doch dit is geen onoverkomelijke ramp in tijden waarin iedere verandering vrij zeker een verslechtering zal zijn.

Een tweede stadium in dit proces is dat de Kamer alle gevoel van verantwoordelijkheid verliest en een regeering onmogelijk maakt zonder een nieuwe te kunnen vormen. Pessimisten zeggen dat wij dit stadium reeds zijn ingetreden, doch hoe dit ook zij, veel verschil met het voorgaande geval is er niet.

In beide gevallen zullen we praktisch geroegeerd worden door deskundige hoofdamttenaren die bij hun dagelijksch werk in het laatste geval niet telkens gestoord zullen worden door het komen en gaan van steeds nieuwe Ministers.

Hoe het ook ga de invloed van het volk is genaturaliseerd. De groepen en groepjes in de Kamer houden elkaar in evenwicht en steeds zullen de velen die niet regeeren wel zorgen dat de ééne die wel regeert niets uitvoeren kan. De gestalte van Colijn kon wel eens de laatste der werkelijke regeerders zijn in de lange rij der vaderlandsche ministeries.

Tenzij — tenzij de volgelingen van den Paus en Marx het eens worden en we voor korten tijd maar dan toch zeer gedeceerd in de richting van den afgrond zullen marcheerden.

Deze weinig bemoedigende beschouwingen over ons regeeringsstelsel bevatten zeer zeker ook een beschuldiging en levens een aansporing om te werken.

Zou het zoover gekomen zijn indien we als partij en als personen steeds hadden geleefd uit ons beginsel?

Tenslotte is toch elk stelsel iets bijkomstigs, meer gevolg dan oorzaak. Kennen wij als antirevolutionairen de schoonheid en de betekenis onzer beginselen en zijn we daarvan in eigen omgeving steeds de bezielde tolken geweest?

De ernst der tijden en de nood van ons land maken het dringend noodig dat ook binnen de grenzen van onze eigen partij steeds meer gewerkt wordt voor de verbreiding van de kennis der beginselen, ook en vooral onder de jonge menschen die straks leiding moeten geven. Naar mate wij den onvangrijken en moeilijken arbeid aanvangen en er in slagen mogen wij hopen dat de strijd van belangen althans in de eigen partij zal verkeerden in een strijd voor beginselen.

Amhem.

E. VISSER.

Uitgever is J. H. Kok, Kampen.

C. T.